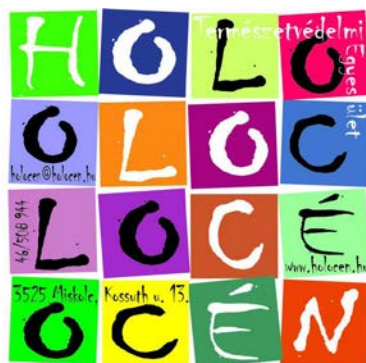

„Humán szolgáltatások fejlesztése nemzetközi együttműködésben a kultúráért, a fiatalokért”

A HOLOCÉN Természetvédelmi Egyesület projektösszegző kiadványa

a dokumentum az „EFOP-5.2.2-17-2017-00064” azonosítójú,
„Humán szolgáltatások fejlesztése nemzetközi együttműködésben a kultúráért, a fiatalokért”
elnevezésű projekt keretében készült.

Készítette:

2019

1

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

1	Eredmények.....	3
1.1	„Ahol a Kultúra és a Környezetvédelem összeér” - Példaértékű helyi kezdeményezések a Kárpát-medencében.....	3
1.2	A projekt szakmai tartalmának bemutatása	8
1.2.1	Szakmai eredmények.....	8
2	Értékelés és jövőkép.....	11
3	A programok hosszú távú hasznosulása	14
4	Összegzés	15
5	Köszönetnyilvánítás	16

1 EREDMÉNYEK

1.1 „AHOL A KULTÚRA ÉS A KÖRNYEZETVÉDELEM ÖSSZEÉR” - PÉLDAÉRTÉKŰ HELYI KEZDEMÉNYEZÉSEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN.

„Ahol a Kultúra és a Környezetvédelem összeér” című kiadványunkban **7 közösségi kezdeményezést, „jó gyakorlatot”** mutatunk be, amelyben a kultúra és fenntarthatóság „összekapcsolódik”. 5 magyarországi, 1 szlovákiai (szlovákul és magyarul), és 1 romániai (románul és magyarul) példán keresztül tárja az olvasó elé a kulturális, közösségi-, és környezetvédelmi területeken kiemelkedő példákat, gyakorlatokat, módszereket és ötleteket. A kiadvány a hazai jó példák tárháza mellett a határon túli értékeket is figyelembe veszi, amolyan útikalauz funkcióval is kiegészül, hogy az emberek figyelmét e településeken lévő értékeket felé fordítsa, és cselekvő részesei legyenek az itt fellelhető programoknak. A megjelenéssel célunk továbbá a kulturális értékek ápolása, a közművelődés fontosságának hangsúlyozása legfőképp a hátrányos helyzetű fiatalok körében.

A gyűjtemény elkészülte a *Humán szolgáltatások fejlesztése nemzetközi együttműködésben a kultúráért, a fiatalokért* című EFOP 5.2.2-17 pályázati felhívás által készülhetett el. A projekt során a Holocén Természetvédelmi Egyesület együttműködött Parasznya Község Önkormányzatával. A projekt során egyértelmű lesz számunkra, hogy a falu egész lakossága nagy hangsúlyt fektet a helyi értékek, hagyományok ápolására, a fiatalok nevelésére.

A tevékenységeket nemzetközi együttműködésben hajtottuk végre, melyben együttműködő partnereink voltak Szlovákiából a SOSNA (*Közös projektek: 1996-tól*) - és a Taviklub Polgári Társulás.

A projektben megvalósítandó célok elérése érdekében a projektpartnerek az alábbi eszközöket tervezik felhasználni: kutatás, tapasztalatcsere, tanulmányutak, műhelymunkák, hálózatépítés, adatbázis kialakítása, képzések és konferenciák.

A miskolci Vasgyárban található **Factory Aréna** 15 éve, 2004. április 19-én nyitotta meg kapuit. A komplexum példaértékű az egykori ipari épületek rehabilitációja szempontjából.

Az arén az underground kultúra fellegvára és az extrém sportok központja lett Miskolcon és a régióban. (A Skate Park épített elemekkel vonzza a görkorcsolya, gördeszka, BMX és mountain bike szerelmeseit. Európai szintű Falmászó Központ került kivitelezésre.) Club helységük különböző zenei stílusoknak nyújt lehetőséget bemutatkozásra. Számos kulturális és közösségi programot szerveznek hátrányos helyzetű fiatalok számára is.

A Factory Aréna bejárata

Művészeti foglalkozás az Arénában

Gömörszőlős szépen hangzó név, az egykori történelmi Gömör vármegye nevét egyedül őrző, országhatáron belüli településünk. A határon inneni kis Gömör legkisebb faluja, lakóinak száma mára 100 alá csökkent. Csekély lélekszáma ellenére szép természeti környezete, gazdag építészeti és kulturális öröksége révén országszerte, sőt azon túl is ismertté vált. Csöndes nyugalma, műemléki temploma, népi építészeti emlékei, néprajzi gyűjteményei, képzőművészeti galériái, ökoturisztikai programjai, alkotótáborai, lovas programjai, néptáncos, népzeneész, és népi mesterségeket művelő táborai évről-évre sok látogatót vonzanak.

A falu kis lélekszáma ellenére a térség kulturális életében régóta fontos szerepet tölt be. Az itt élők ragaszkodnak lakóhelyükhöz, múltjukhoz. Több mint 50 éve működik itt a Tompa Mihály nevet viselő hagyományápoló kulturális egyesület, amelynek tagjai a faluban több néprajzi és képzőművészeti gyűjteményt létesítettek és működtetnek.

A községben 1993 óta dolgozik a miskolci székhelyű Ökológiai Intézet helyi csoportja, akik elindítottak egy falufejlesztési programot „Gömörszőlős – egy fenntartható falu” címmel. Az intézet munkatársai a faluprogram kapcsán számos régi épületet újítottak föl, ösztöngzik a hagyományos életforma követését, a népi kismesterségek és népi hagyományok fenntartását, gyapjúkártyoló műhelyt létesítettek, segítik a turizmus szervezését.

Gömörszőlős tábla

Oktatóközpont

A **BioSzentandrás** program még 2010 decemberében indult- egy pályázati támogatás segítségével-, azzal a céllal, hogy az ott élők visszatérjenek ahhoz az életformához, amely

mindig is a megélhetőségüket adta. A bio program nemcsak a Hernád menti település életét változtatta meg, hanem szemléletet is formál. Mintegy 25 féle zöldséget és 30 fajta fűszernövényt termesztenek, 2000 négyzetméter az eredeti francia levendula ültetvényük, a bogyós gyümölcsök – josta és feketeribiszke. 2015 nyarától működik az „Ízek Háza” feldolgozóüzem, itt maguk kísérletezték ki BioSzentandrás ízeit: például a paprikából és a lila hagymából húsfélékhez illő lekvár készült, a paradicsomlevet pedig bazsalikommal „bolondították” meg. Levendula-illatpárna, csuhéangyalka is megtalálható a repertoárjukban, amelyeket egy kis boltjukban árúsítanak.

Saját termékek

Bio termékek

A csodálatos természeti környezet és gazdag helytörténeti értékei tették kedvelt kiránduló központtá a Veszprém megyében található **Bakonybél**t. A terület alapvetően mészkőből áll, számos barlangot járhatunk be a közeli, bővizű forrásokkal teli erdőkben, Szent Gellért és Szent Günther remeteségének helyét őrzi a Borostyán-kút (Szent-kút) kápolnája a stációkkal valamint a Kálváriával.

A falu központjában található Bakonyi Erdők Házában természetvédelmi és erdészeti gyűjteményt tekinthetnek meg az érdeklődők. A Tájház pedig a főként erdőművelésből és famegmunkálásból élő bakonybéliek régi hagyományaival, mindennapjaival ismerteti meg a látogatót. A kis arboretumban csodálatos növényvilág van, feltehetően több száz éves fákkal. Itt található Pannon Csillagdába lévő távcsőparkkal, digitális planetáriummal, valamint a csillagászat és az űrkutatás történetével foglalkozó kiállításokkal várják a vendégeket.

Borostyán-kút (Szent-kút)

Gondozott virágos porta feliratú táblák

Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület 1991-ben alakult, székhelye és oktatóközpontja a Magas-Bakony szívében, **Pénzesgyőr** községben található. Itt az évek során létrehoztak a térségben szinte egyedülálló minőségű természetvédelmi oktatási, képzési bázist, amely egyszerre szolgálja az általános, középiskolai - és az egyetemi oktatást, a fenntartható életmód módszereinek és a biogazdálkodás népszerűsítésének bemutatását.

A Breuer László Oktatóközpont, erdei iskola és kulcsosház várja az erdei iskolai csoportokat, osztályokat, baráti társaságokat és kirándulni vágyókat.

Közösségi Kemence

Gyermektáborok

A **SOSNA Ökocentrum** egy elhanyagolt iskolai műhely épület volt, melyet két év alatt alacsony energiaigényű központtá alakítottak. A Ökocentrum egészséges, esztétikus, alacsony költségű, alacsony energiafogyasztású, természetes házként működik. Emellett egy Hobbit ház is felépítésre került. Az épületek egyik célja, hogy bemutathassák a különböző fenntartható építészeti megoldásokat.

Az Ökocentrumhoz tartozik egy biokert egy kis tavacskával. Ezt nemcsak az ökológiai gazdálkodás bemutatására és népszerűsítésére lett kialakítva, hanem emellett még terapeutikus céllal fogadnak látogatókat, és oktatókertként is funkcionál.

A víz megtakarításra is odafigyelve komposzt toalették építésére is sor került. Illetve a napenergiát sem hagyják elveszni, helyi „szemétben található” törött tükörből és szatellit antennából solártányért is készítettek.

A SOSNA polgári társulás tagjai

A Hobbit ház

A **Fókusz Öko Központ** az egyetlen szervezet Maros megyében, amely a fenntartható fejlődést, ennek elméleti megalapozását és az ehhez vezető gyakorlatok kipróbálását tekinti fő tevékenységi területének. A Só útja program elindításával a helyi hagyományokat és a gyalogos turizmust volt szándékukban támogatni. A Só útja a Nemzetközi Zöld Utak hálózatához tartozik Ez Maros megye első Zöld Útja. A Marosszentgyörgyöt Parajddal összekötő Só útja, a valamikori római út, illetve a középkori székely sószállító út nyomvonalát 61 kilométeren át követő jelölt gyalogösvény és biciklis útvonal. Az út összekapcsolja Marosmenté, Nyárádmenté, Kis- Küküllőmenté és a Sóvidék kulturális és természeti értékeit, így az érdeklődők befogadható és feldolgozható formában ismerhetik meg a környék látnivalóit. Egy másik, a helybeliek megélhetését támogató program az „Erdélyi gyalogtúra”. Az utóbbi években a FÖK részt vett minden Vásárhelyen szervezett vásáron, eseményen, a critical mass biciklis felvonulás társszervezője volt és több fotókiállítást szervezett a fenntarthatóság témájában. A természetismeretre, a környezetvédelemre és a fenntarthatóságra való nevelés fontos tevékenységei a szervezetnek és jelentős helyet foglalnak el a programjában.

A Fókusz csapat 1999 karácsonyán

Gazdag kínálat a gálfalvi helyi termékek vásárán

1.2 A PROJEKT SZAKMAI TARTALMÁNAK BEMUTATÁSA

1.2.1 Szakmai eredmények

Projektünk ideje alatt (2018.01.01-2019.12.31) megvalósítottunk: 1 db nyitókonferenciát 12 db műhelymunkát, 8 db tanulmányutat 2 db képzést, 1db tréninget és 1 db 1 hetes táborot.

- Nyitókonferencia: helyszín: Parasznya, Művelődési Ház; időpont: 2018.01.20.
- Műhelymunka I.: helyszín: Parasznya, Művelődési Ház; időpont: 2018.01.21.
- Tanulmányút I.: helyszín: Gömörszőlős; időpont: 2018.02.05.
- Műhelymunka II.: helyszín: Miskolc, Ökológiai Intézet Alapítvány; időpont: 2018. 04.16.
- Tanulmányút II.: helyszín: Hernádszentandrás; időpont: 2018.05.29.
- Műhelymunka III.: helyszín: Miskolc, Ökológiai Intézet Alapítvány; időpont: 2018. 05.28.
- Tanulmányút III.: helyszín: Pangea Egyesület oktatóközpont, Pénzesgyőr; időpont: 2018.09.30.
- Műhelymunka IV.: helyszín: Bakonybél, Erdőismereti Oktatóbázis és Kismesterségek Háza előadója; időpont: 2018.09.29.
- Tanulmányút IV.: helyszín: Miskolc Factory Sportaréna-Vasgyár; időpont: 2018.10.26.
- Műhelymunka V.: helyszín: Miskolc, Ökológiai Intézet Alapítvány; időpont: 2018. 10. 25.
- Műhelymunka VI.: helyszín: Varbó Vadászház; időpont: 2018.12.10.
- 2 napos képzés az együttműködési lehetőségek keresése témájában, helyszín: Parasznya, Miskolc; időpont: 2018.12.06 -07.

- Műhelymunka VII.: helyszín: Miskolc, Lillafüred; időpont: 2019.02.15.
- Műhelymunka VIII.: helyszín: Miskolc; időpont: 2019.05.06.
- Tanulmányút V.: helyszín: Ároktő; időpont: 2019.05.27.
- Műhelymunka IX.: helyszín: Miskolc; időpont: 2019.05.30.
- Műhelymunka X.: helyszín: Miskolc; időpont: 2019.06.06.
- Média Tréning: helyszín: Parasznya; időpont: 2019.06.17.
- Tanulmányút VI.: helyszín: Miskolc, Avasi közösségi kávézó; időpont: 2019.06.26.
- Tanulmányút VII.: helyszín: Parasznya település; időpont: 2019.06.28.
- Műhelymunka XI.: helyszín: Miskolc; időpont: 2019.07.09.
- MÉDIA TÁBOR: helyszín: Miskolc-Parasznya; időpont: 2019.07.15-20.
- Műhelymunka XII.: helyszín: Hédervár – Művelődési ház; időpont: 2019.09.18.
- Tanulmányút VIII.: helyszín: Kunsziget – Művelődési Ház; időpont: 2019.09.19.
- Zárórendezvény: helyszín: Miskolc – VOKE Művelődési Ház; időpont: 2019.12.13

Összesen 380 fő vett részt programjainkon.

További megvalósított tevékenységek:

- WEB-es felületen feltölthető adatbázis kidolgozása, kezelése. (Honlapfejlesztés - meglévő honlap fejlesztése a projekt honlapon történő dokumentálásához)

Projektünkben a szakmai tervünkben meghatározott szempontok szerint adatbázist hoztunk létre, melynek tartalma: művelődési intézmények, civil szervezetek, intézetek, szakemberek elérhetőségének összegyűjtése tárolása, a projekthez kapcsolódó dokumentumtár létrehozása, elkészítése fenntartása.

Egy olyan adatbázis került kialakításra, amely tartalmazza a művelődési intézmények, valamint a területtel érintett civil szervezetek körét. Az intézményi áttekintés mellett az adatbázis a hálózatosodás tevékenységét támogatja.

Az adatbázist referenciával rendelkező alvállalkozó (Ilyés Tímea e.v.) hozta létre, tekintettel arra, hogy a projekt tartalmaz honlap fejlesztést és infokommunikációs akadálymentesítést is. Ezen tevékenység hozzáértő szakértői tevékenységet igényelt.

- Kérdőíves felmérés szakemberek körében

Felmérés készült a kulturális szolgáltatásokról – magyar, szlovák és román nyelven is, „Kulturális szolgáltatások felmérése” címmel.

A kérdőíves felmérés tartalma: 100-100 fős kérdőívezés Magyarországon és Romániában kulturális szakemberek körében. A kutatást és a kérdőív összeállítását a Geográfusokért Alapítvány állította össze és végezte el.

Nemzetközi együttműködésben a kulturális tevékenységek folytatásához olyan modern, újszerű eszközök bevonásának lehetőségeit, formáit és legjobb gyakorlatait vizsgálta meg, amelyek a kulturális tevékenységek felé fordíthatják az emberek, különösen a fiatalok figyelmét. A projekt vizsgálja a kultúrák egymás mellett élését, a kultúrát, mint a befogadó társadalom eszközét, célként megfogalmazva a hátrányos helyzetű csoportok, kisebbségek számára a társadalmi befogadást és az esélyteremtést.

Kutatás keretében a hazai és külföldi közművelődés, kulturális szolgáltatások kerültek feltérképezésre. A kutatás tartalmi elemei: szabályozás, intézményrendszer összehasonlító elemzése, külföldi gyakorlatok leírása, dokumentum elemzés.

A kérdőívezést a projekt során a Geográfusokért Alapítvány végezte, mely az alábbi szakmai szempontok alapján készült el:

- kérdőív összeállítása
- a partnerek bevonásával félig strukturált interjúkat készített
- az interjúk alapján elemzéseket végzett
- „hólabda” módszer
- objektív és szubjektív tényezők figyelembevétele
- tradicionális elemek és posztmodern értékek értelmezése a közkultúrában
- közösségi vezetőkkel, intézményvezetőkkel kérdések alapján statisztikák, jellemzők összegyűjtése
- kérdőív elemzés, kérdőív fordítás (szlovák és román nyelvre)
- kérdőívezés
- feldolgozás majd kódolás és statisztikai elemzés
- kiértékelés

Mintatelepülések: Erdély: Bánffyhunяд, Kalotaszentkirály, Körösfő;

Magyarország: Sajószentpéter, Radostyán, Parasznya, Varbó, Kondó, Sajókápolna, Sajólászlófalva

A projekt zárásaként 2019 évvégén készült el a kérdőívek kielemezése, valamint a kutatási zárójelentés elkészülése.

2 ÉRTÉKELÉS ÉS JÖVŐKÉP

Nemzetközi együttműködésben megvalósított összehasonlító kutatás két mintaterületen, Magyarországon és Romániában, kulturális szakemberek és a lakosság körében

A vizsgálat rámutatott arra, hogy a ma látható kultúra elemek alakulásában a vallási és etnikai sajátosságok érvényesülnek, különösen igaz ez a Kolozs megyei mintára. A földrajzi tájakhoz tartozás jelentőségét a Magyar mintánál kevésbé figyelhettük meg. A korábbi társadalmi rétegződés örökségét, a centrumoktól való távolságot, a kontraszelektív elvándorlás következményeit, a gazdaság teljesítőképességét, a hálózatok szerepét és a helyi társadalmak nyitottságát viszont mindkét mintaterület esetében határozottan ki tudtuk mutatni.

*A kutatás kezdetén azt a **hipotézist** is megfogalmaztuk, hogy a magasabb jövedelemmel rendelkezők feltehetően többet költenek közművelődésre, kulturális programokra, mint a szerényebb bevételekkel rendelkezők. A vizsgálat során beigazolódott, hogy a válaszadók több mint 70%-a hajlandó pénzt ráfordítani az ilyen programokra, és átlagosan a jövedelem 1-2 %-át költik kulturális programokra a mintaterületen élők.*

*A kutatás során a **hipotézisünk** az volt, hogy a földrajzi távolság fontos korlátozó tényező a rendezvények látogatása és kiválasztásuk tekintetében is, vagyis a döntést jelentősen befolyásolja az, hogy milyen messze kerül megrendezésre egy-egy esemény. A feltételezésünk az volt, hogy a kérdőívben kitöltésre kerülő táblázatban a Kárpát-medence egy földrajzi határt képez a válaszadók részvételi szándékában, döntésében.*

A Kolozs megyei válaszadók a legtöbb esetben jelezték, hogy a közeli vagy nagyobb földrajzi távolságra megrendezett programok, kulturális rendezvények közül a magyar nyelvűeken vesznek részt. Mindkét mintaterületen megfigyelhető volt, hogy a kulturális eseményeken való részvételnek a Kárpát-medence területe egy természetes határa, hiszen a válaszadók nagyobb része az ennél távolabb megrendezett eseményeken már csak nagyon kis százalékban vesz részt. A földrajzi távolság szerepe önmagában még nem jelentős, azonban ha összekapcsoljuk a költségtényezőkkel, amik a távolabbi részvételt befolyásolják, akkor már alátámasztható, hogy miért alakul ki egy határ, amin túl már nem szívesen vesznek részt programokon a válaszadók.

A Magyar mintaterületen legjelentősebb arányban a kórusok, énekkarok, népdalkörök jelennek meg, mint hagyományos szerveződések. A mai kor igényeihez igazodva megjelennek még a társastánc, valamint a könnyű-és komolyzenei csoportok, és egyéb amatőr művészeti társulások. A Kolozs megyei mintaterületen is jelen vannak ezek a modernebb tevékenységek, és itt megjelenik a színjátszó-és versmondó csoport is. A legszembetűnőbb a hagyományos mesterségek hiánya a Magyar és erőteljes jelenléte a Kolozs megyei mintaterület településein. A faragással foglalkozó, textilszövő, horgolással és hímzéssel

foglalkozó, valamint a képző-és iparművészeti csoportok túlsúlyban Kolozs megyében vannak jelen. Ennek oka, hogy a Kolozs megyei területen jobban megmaradtak az évtizedek folyamán ezek a tevékenységek. A vásárokon és közösségi rendezvényeken is megjelennek termékeikkel az ezeket a tevékenységeket folytató helyiek.

A kutatás feltárta, hogy a települések közművelődési és kulturális feladatának java részét ott tudják jól ellátni, ahol van Művelődési Ház, Könyvtár, illet oktatási intézmény. Fontos az is, hogy legyen a településen olyan személy, vagy csoport, aki sajátjának érzi a kulturális programok szervezését és képes is azokat lebonyolítani. A közösségi élet és a kultúrához kapcsolódó tevékenységek fenntartásához kiemelten fontos az infrastrukturális háttér biztosítása, a fiatal lakosság helyben tartása. Lényeges, hogy sikerüljön az együttműködő és együtt élő közösség megteremtése, valamint a kulturális értékek és hagyományok megőrzése és népszerűsítése. Kiemelt szerep jut ebben azoknak a helyieknek, akik eddig is fontos céljuknak tartották a közösségi programok szervezését, a helyiek összetartozásának elősegítését. Az értékfeltáró, dokumentáló és megőrző tevékenység a helyi közösség kohéziójának megerősítésével együttesen a település és annak tágabb környezetében fenntartható társadalmi és gazdasági fejlesztési folyamatokat generál. A helyben elérhető, kihasználatlan erőforrásokra építve nemzeti egység elvén segíti a részvétel alapú együttműködések, megfoghatóvá teszi egy adott közösség tárgyi, szellemi örökségét és kulturális alapú kollektív tervezési programokat indukál.

A közművelődés intézményei – az értékelvű közművelődés fundamentumaként – ma már az ideológia- és programközpontúság helyett a közösségépítő személyiség-fejlesztést állítják tevékenységük középpontjába. A kulturális intézmények között a legszélesebb körben ők biztosítják a kulturális javakhoz való hozzáférést és a kulturális esélyegyenlőséget. A művelődési és közösségi házak maradtak a leszakadó, hátrányos helyzetű társadalmi rétegek számára a kulturális aktivitás leginkább elérhető intézményei. Az intézmények alapfeladatai között ezért elsőbbséget élvez a hátrányos helyzetű közösségek befogadása, felkarolása, különösen ama csoportok, rétegek és korosztályok részére, amelyeknek a kulturális repertoárja valamilyen okból hiányos, szegényes, és a művelődési aktivitásukban átmenetileg vagy tartósan akadályozva vannak. A helyi társadalmak jelentős hányada épp ezért igényli a közösségi terek működését, ragaszkodik fenntartásukhoz, és változatos formában használja őket. Az intézményhálózat településnagyság, működési hely és funkciók szerint változatos formát mutat. Főként kistelepülésen gyakori a többfunkciós és integrált intézménytípus, ahogy ez a kutatás mintaterületein lévő települések esetében is igazolást nyert.

Intézmények tekintetében a civil szervezetek és egyesületek mellett – a közösségépítés terén – a kistelepülések életében domináns szerepe van az önkormányzat és az egyházak szervező tevékenységének, valamint a falvakban működő különböző intézményeknek. A kistelepülések vezetősége dönthet a falvakat érintő fejlesztésekről, beruházásokról, a település életének kiemelt eseményeiről, programok szervezéséről, a helyi társadalom csoportjainak, közösségeinek esetleges támogatásáról. A kutatásunk azért is fontos, mert segíti ezt a munkát azokkal a visszacsatolásokkal, ahol a helyi válaszadók meghatározták, hogy számukra még milyen típusú közművelődési formák lennének fontosak. A hátrányos helyzetű településeken

is jellemzőek a falunapok, ennek révén ezekben a falvakban is megjelenik a falusi közösség építése terén végzett tevékenység.

„Az egyházak kistelepülési szerepével kapcsolatban fontos, hogy a vallás önmagában is közösségteremtő tényező, összetartó erő a hasonló gondolkodású és értékrendű emberek körében. Az egyházi keretek közötti rendszeres találkozás jelentős mértékben járul hozzá a helyi lakosság mentális egészségének fenntartásához, ugyanakkor a vallás gyakorlásának fontos konfliktusmegoldó funkciója is van (Pikó, 2002). A különböző egyházakhoz kötődő csoportok alapvetően a hitélethez kötődő közösségek (pl. istentiszteletek közössége, vallási társulatok, egyházközségi képviselőtestület), de a falvakban megfigyelhetők egyéb, elsősorban a szociális segítségnyújtásra (Ragadics, 2007a), vagy más közösségi feladatra szerveződött csoportosulások is (pl.: karitatív-szervezetek, egyházi és egyházi kötődésű egyesületek, alapítványok, stb.).

A kistelepülések intézményei (óvoda, iskola, orvosi rendelő, gyógyszertár, posta, kultúrház, teleház, könyvtár stb.) alapvető céljaik mellett kiemelt szerepet töltenek be a helyi társadalom szervezésében. Az intézmények a falu közösségi és információs csomópontjaiként funkcionálnak. Ebbe a körbe sorolhatjuk a településen található vegyesboltokat, üzleteket, vendéglátó egységeket, valamint a vasút- és buszállomást is. Közösségi szempontból kiemelt szerepe van az oktatási intézményeknek. Az óvoda és iskola – az oktatói-nevelői munkán túl – szervezi a gyermekek és fiatalok csoportjait, rajtuk keresztül a szülőket és nagyszülőket, programjaik és rendezvényeik a település egészét érinthetik.

A kistelepülések intézményes ellátottsága – a gazdasági szempontok előtérbe kerülésével – jelentősen csökkent az elmúlt években. A forráshiánnyal küszködő önkormányzatok nem egyszer a helyi oktatási, kulturális és szolgáltató intézmények feladására kényszerülnek. A felelősségteljes döntésekhez azonban fontos lenne az intézménybezárások hatásainak hosszabb távú elemzése, a következmények értékelése, mivel a kistelepülési intézmények jelentősége általában túlmutat a konkrét funkciókon, szerepkörük komplex, kapcsolatrendszerük – áttételekkel – a falusi társadalom egészére kiterjed.”

A településeken azonban csak akkor találunk jól működő kulturális, közösségi és közművelődési tevékenységet, ha jelen van egy, vagy több ún. kulcsszereplő. Azokat a helyi lakosokat értjük ez alatt, akik képesek és hajlandók is tenni a helyi lakosság aktivitásának növelése érdekében. Fontos szerepük van, hiszen a fenti intézmények mellett a falvak, kisebb városok társadalmának szervezettségét – a nagyobb településekenél sokkal inkább – meghatározzák a fontos helyi pozíciókat betöltő egyének: személyes kvalitásuk, rátermettségük, döntéseik és szándékaik. Minél kisebb egy település, annál kevesebb a lokális kulcspozíciók száma és annál nagyobb a döntéshozók szerepe és felelőssége. A helyi pozíciók, feladatkörök számának csökkenése ugyanakkor együtt jár a településen élők külső tényezőktől való függésének növekedésével.

„A kistelepüléseken jellemzően a legnagyobb helyi hatalom, legitimitás és presztízs a polgármesteri tisztséghez kapcsolható. A polgármester személye, alkalmassága, képességei, munkabírása, kapcsolatrendszere meghatározó a falu további sorsa, fejlődése szempontjából. A település első embere – az önkormányzat élén – kezdeményezhet, és foganatosíthat a helyi

társadalom szervezettségét erősítő projekteket, illetve a települési közösséget építő rendezvények, programok sikeressége jelentős mértékben az önkormányzati támogatás és szervezés függvénye. A polgármesteri és önkormányzati képviselői státusz mellett jelentős a helyi szolgáltatások és intézmények vezetőinek, foglalkoztatottainak szerepe.

A helyi értelmiség társadalomszervező szerepe kiemelt jelentőséget kap a kistelepülési szintereken. A működő civil szervezetek egyesületek és klubok élén gyakran találunk helyi pedagógusokat, orvosokat, stb. Szerepük tanácsadóként, véleményvezérként is fontos. A lokális intézményrendszerhez kötött értelmiség az intézmények megszűnésével elveszíti gazdasági bázisát, s többnyire elvándorol a településről.

Több hátrányos helyzetű kistelepülésen az egyházak, vallási szervezetek képviselői (plébános, tiszteletes, hitoktató, plébánia-igazgató, stb.) tevékenykednek egyedüli diplomásként. Szerepvállalásuk a közösség életében személyfüggő és gyakran esetleges, a leszakadó aprófalvak közösségeiben azonban számos esetben létfontosságú és pótolhatatlan. (Ragadics, 2007b).

A társadalom szervezésében szerepet játszó helyi véleményvezérek nem minden esetben a kulturális és hatalmi mezőben szerzett tőke alapján (Bourdieu, 1999) szelektálódnak. A lokális ismertséget és elismertséget meghatározza a helyi társadalom gazdasági életében betöltött pozíció is. A sikeres vállalkozók, gazdálkodók olyan társadalmi réteget képeznek, amely viszonyítási alapot jelenthet a település lakosai számára, gazdasági erejük, elismertségük alapján a település fejlesztésének fontos bázisát adhatják.”

A vizsgálatunk során fontos eredménynek értékeljük, hogy a válaszadók nem csak ilyen kulcsszereplők létében látják a közművelődés fenntartását, hanem kiemelten lényegesnek érzik az ún. önszerveződést is. Mindkét mintaterületen a jövő zálogának a népi hagyományok megőrzését és a fiatal generáció bevonását tartják, és fontosnak érzik, hogy önszerveződő csoportok révén induljon el a kultúrához kapcsolódó tevékenység.

3 A PROGRAMOK HOSSZÚ TÁVÚ HASZNOSULÁSA

A megvalósítás közvetett és közvetlen környezetében előrelépés történt a helyi közművelődés, a kulturális élet problémáinak hatékony kezelésében a hazai és külföldi, az állami és civil szervezetek közti és a célcsoport tagjainak szoros, fenntartható együttműködésén keresztül. Az összegyűjtött tapasztalatok, jó gyakorlatok célzott, hálózatszerű továbbadása kölcsönösen segített fejleszteni más szervezetek szakmai tevékenységeit.

A résztvevő szervezetek és szakemberek hosszú távon is hatékonyan hozzá tudnak járulni az intézményi struktúra hiányosságainak kiküszöböléséhez. A célcsoport szemléletformálása hosszú távon is hozzájárul a célterület fejlődéséhez. Főbb, fenntartható eredmények:

- hálózatosodás, a meglévő együttműködések megerősödése és újak létrejötte
- adatbázisok elérhetősége;
- jó tapasztalatok beépülése a gyakorlatba.

4 ÖSSZEGZÉS

A Holocén Természetvédelmi Egyesület által benyújtott transznacionális pályázat megírásakor még csak reménykedni mertünk abban, hogy az egyesület lehetőséget kap a sok éve tartó újszerű (ökokultúra terjesztése) tevékenységeinek határokon túli megismertetéséhez. Visszatekintve a két éves munkára és az együttműködésekre, több szempontból is eredményesnek tartjuk a projektet. A megismert és átvett képzési anyagok generálta szakmai fejlődés mellett erősödtek a személyes kapcsolatok is. A projekt hozott új lendületet egyéb területeken is, hiszen azóta már egy INTERREG pályázat megvalósításába kezdtük, melynek tematikáját részben ezen projekt megvalósítása során dolgoztuk ki.

A programokon megismert és beemelt jó gyakorlatok rávilágítottak arra, hogy érdemes felülvizsgálni és új tartalommal bővíteni a meglévő szakmai anyagkészletünket. A projekt eredményeként 380 fő részvételével 25 program valósult meg. (1 db nyitórendezvény, 12 műhelymunka, 8 tanulmányút, egy 2 napos képzés, 1db Média tréning, egy 5 napos Médiatábor valamint 1 db zárórendezvény) Ezek között a nyolc tanulmányút mindegyike jó lehetőséget kínált a szakmai tapasztalatszerésre és a nemzetközi jó gyakorlatok megismerésére, a megrendezett műhelymunkák pedig alkalmasak voltak az átvett jó gyakorlatok továbbadására. A projekt eredményeként részben megújult az egyesület honlapja is. A 2020-tól kezdődő fenntartási időszakra vonatkozó együttműködéseket is sikerült kialakítani, melyben személyes megjelenést igénylő alkalmak, konferenciák, országos találkozók, jeles napokhoz kapcsolódó programok (pl. Föld Napja, hagyományörző napok, filmfesztivál gyermekek részére, stb.), illetve Skype-os megbeszélgetések és közös online tér (fórum, közös adatbázis) használata is szerepel.

Szakmai ajánlásainkat külön online kiadványban írtuk le, („Ahol a Kultúra és a Környezetvédelem összeér” Példaértékű helyi kezdeményezések a Kárpát-medencében.) melyben bemutattuk 7 (magyarországi, romániai és szlovákiai) szervezet tevékenységeit és ezek hatását a fiatalokra, a helyi közösségekre, a helyi kultúrára, az ökológiai kultúra és fenntarthatóság szempontjait kiemelve.

5 KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozunk partnereinknek és a pályázat megvalósítását segítő minden cégnek, szervezetnek és önkéntesnek, akik a két évig tartó program során hozzájárultak a projekt sikeres lebonyolításához, célkitűzéseink eléréséhez. Tudásuk, szemléletmódjuk, innovatív megoldásaik mind hozzájárultak a programok eredményességéhez.